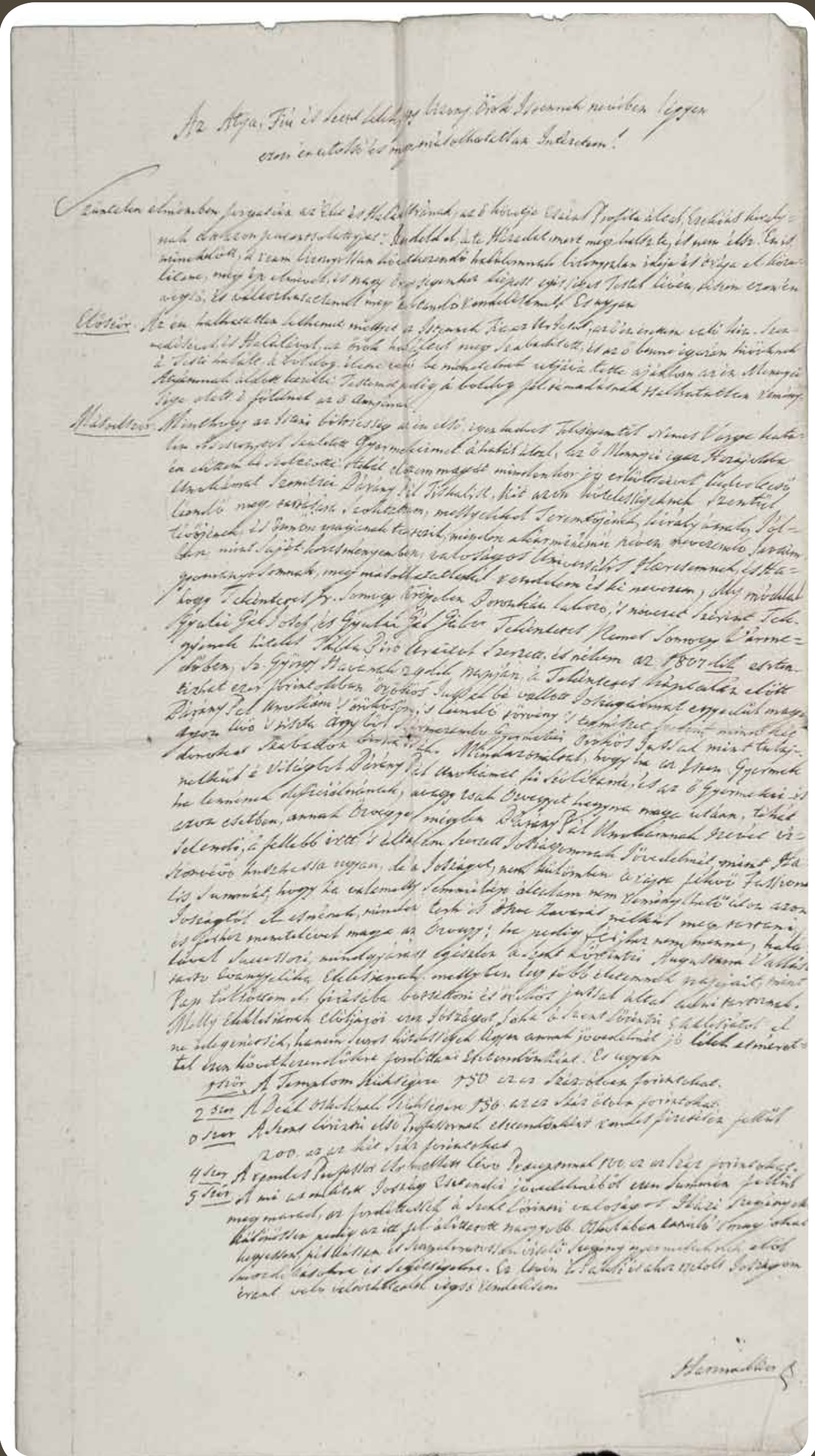

Társadalmi rendek határán

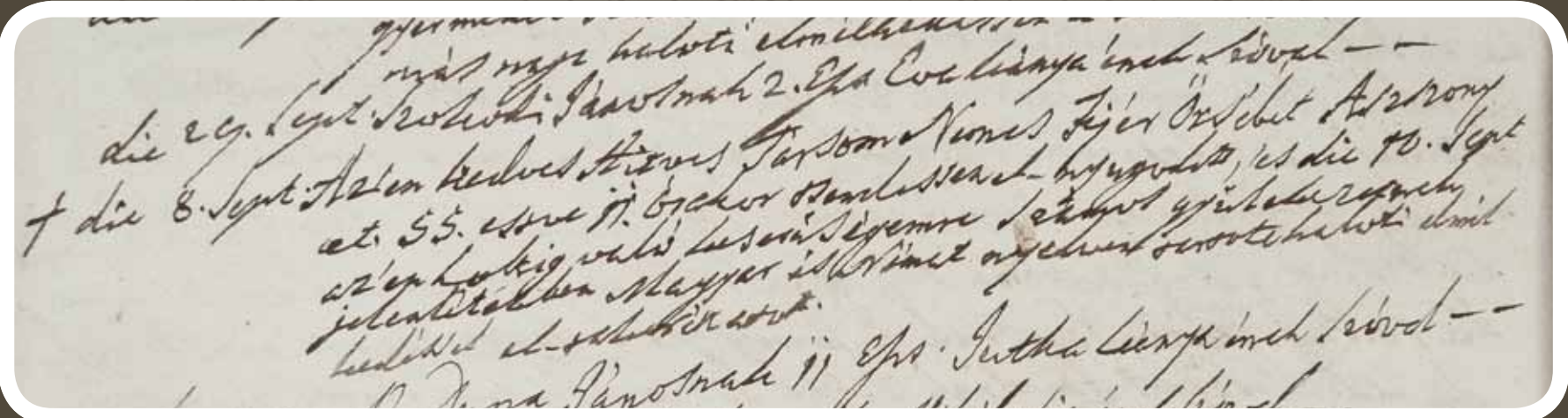
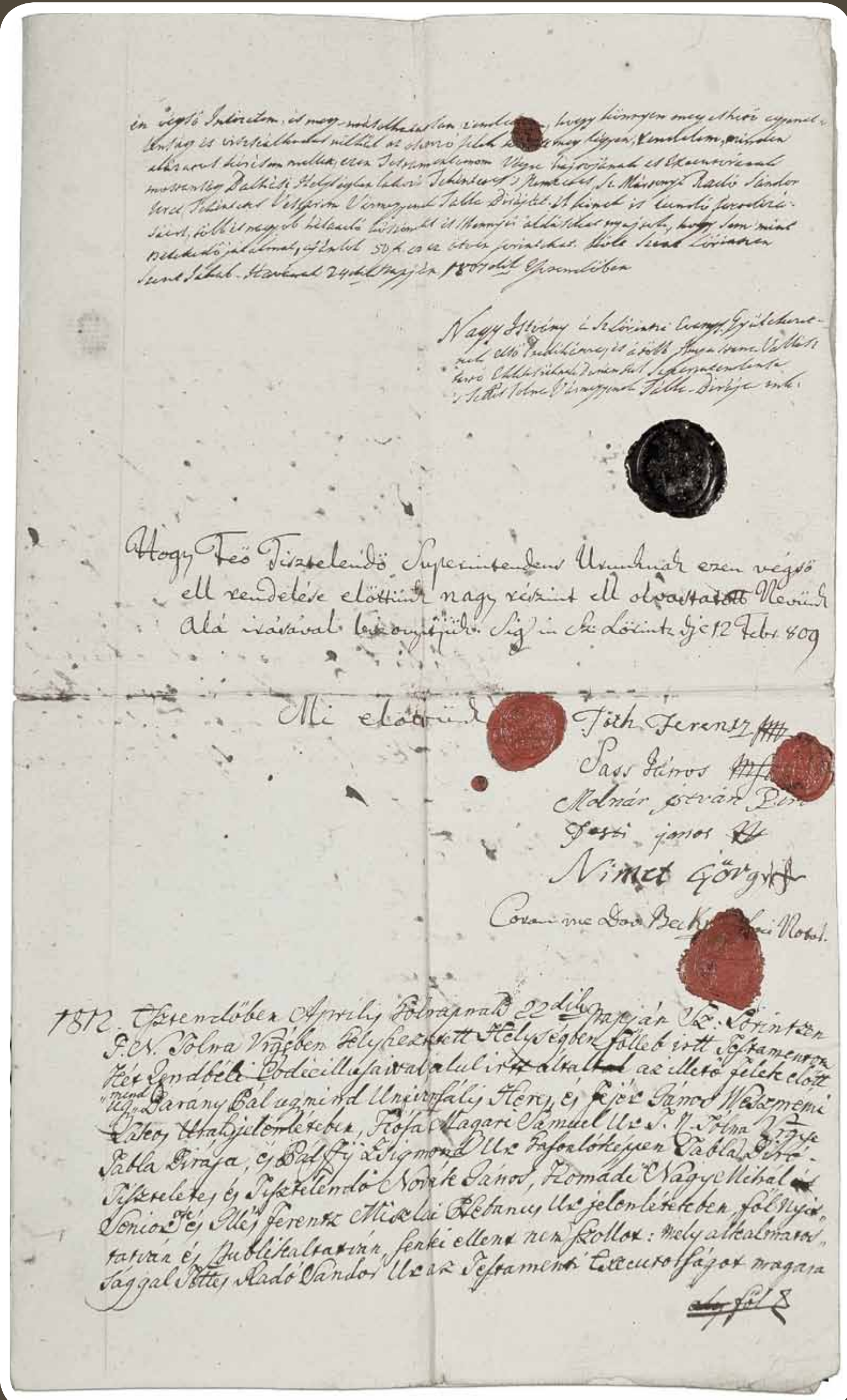
„Az én halhatatlan lelkemet, melyet az Istennek Fia, az Úr Jézus, az ő érettem való kinszenvedésével és halálával az örök haláltól megszabadított, és az őbenne igazán hívóknak a testi halált a boldog életre való bemenetelnek útjává tette, ajánlom az én Mennyei Atyámnak áldott kezeibe. Testemet pedig a boldog feltámadásnak halhatatlan reménysége alatt a földnek, az ő Anyjának.”

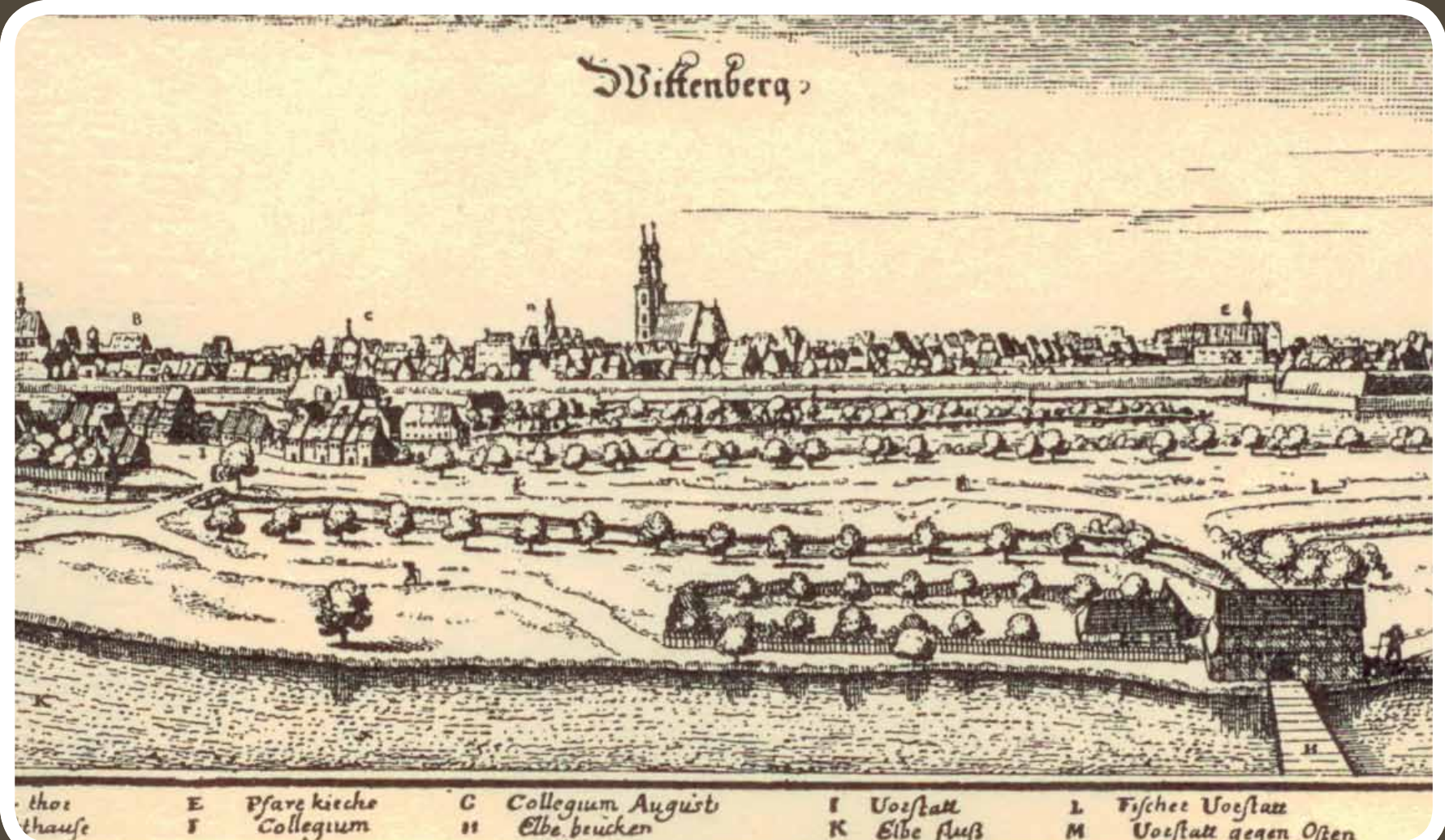
Nagy István és Szeniczai Bárány György síremléke a sárszentlőrinci temetőben

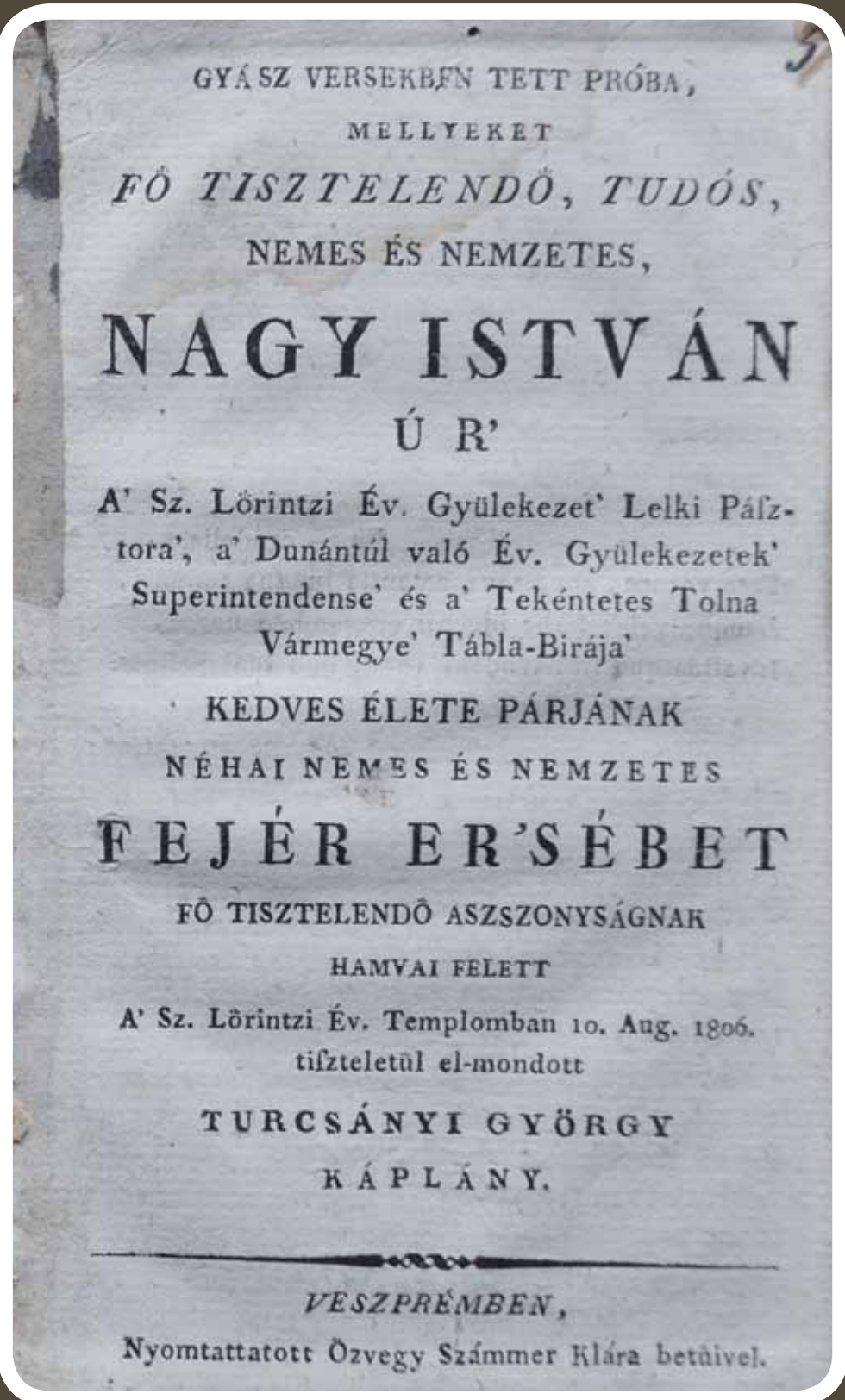
Nagy István végrendelete

„Kedves Hítvés Társam Nemes Fejér Erzsébet Asszony” halotti bejegyzése, 1806. szept. 8.

Wittenberg lát képe

Turcsányi György temetési prédikációja Fejér Erzsébet hamvai fölött

Sopron lát képe 1700-ból

Nagy István 1728. április 23-án született a Győr megyei Beziben. Iskoláit Győrött és Sopronban végezte. 1750 és 1753 között a wittenbergi egyetem hallgatója volt. Azok a szerencsés ifjak, akik ebben az időben külföldön tanulhattak, általában nem álltak meg Wittenbergben, hanem a fénykorukat élő hallei vagy göttingeni egyetemen tanultak tovább. Nagy Istvánt minden bizonnyal szegénysége tartotta Wittenbergben, hiszen ott ösztöndíjat kapott. Lelkészi szolgálatát Nagyalásonyban kezdte, itt vette feleségül Varga Katalint. Felesége birtokos nemesi családból származott, tehetsége mellett ez a tény nyitotta meg Nagy István előtt a felemelkedés útját. Első felesége 1765-ben hunyt el, másodsorra Fejér Erzsébetet, egy veszprémi kereskedő leányát vette feleségül. Idős korára Nagy István ismét özvegyen maradt, 1806-ban temette el második feleségét.

A szegény sorban született Nagy István élete végén komoly vagyonról végrendelkezhetett. Társadalmi emelkedésének legkifejezőbb jele, hogy püspökké választása után Tolna megye táblabírójává választotta 1796-ban. Ez a megtiszteltetés II. József kora előtt aligha érhetett volna nem nemesi származású evangélikus lelkészre.

Lelkész az újkor határán

„Akinek az Úr világossága és szabadítója, kitől féljen? Az Úr én életemnek ereje, kitől rettegjek? (Zsolt 27,1)

Mózes szobra a szószerkoltár párkányáról

Alapító és áldó zsoltárvers a templomot építő lelkésztől a sárszentlőrinci templom falán, 1775

Az evangélikus iskola Sárszentlőrincen

„Nem azért jöttem, hogy azokat [ti. a próféták tanítását] eltöröljem, hanem, hogy betöltssem.” Mt 5,17
A sárszentlőrinci templom szószerkoltárának üzenete a törvény és az evangélium megtartó ereje

A karzatos elrendezés megduplázza az ülőhelyek számát

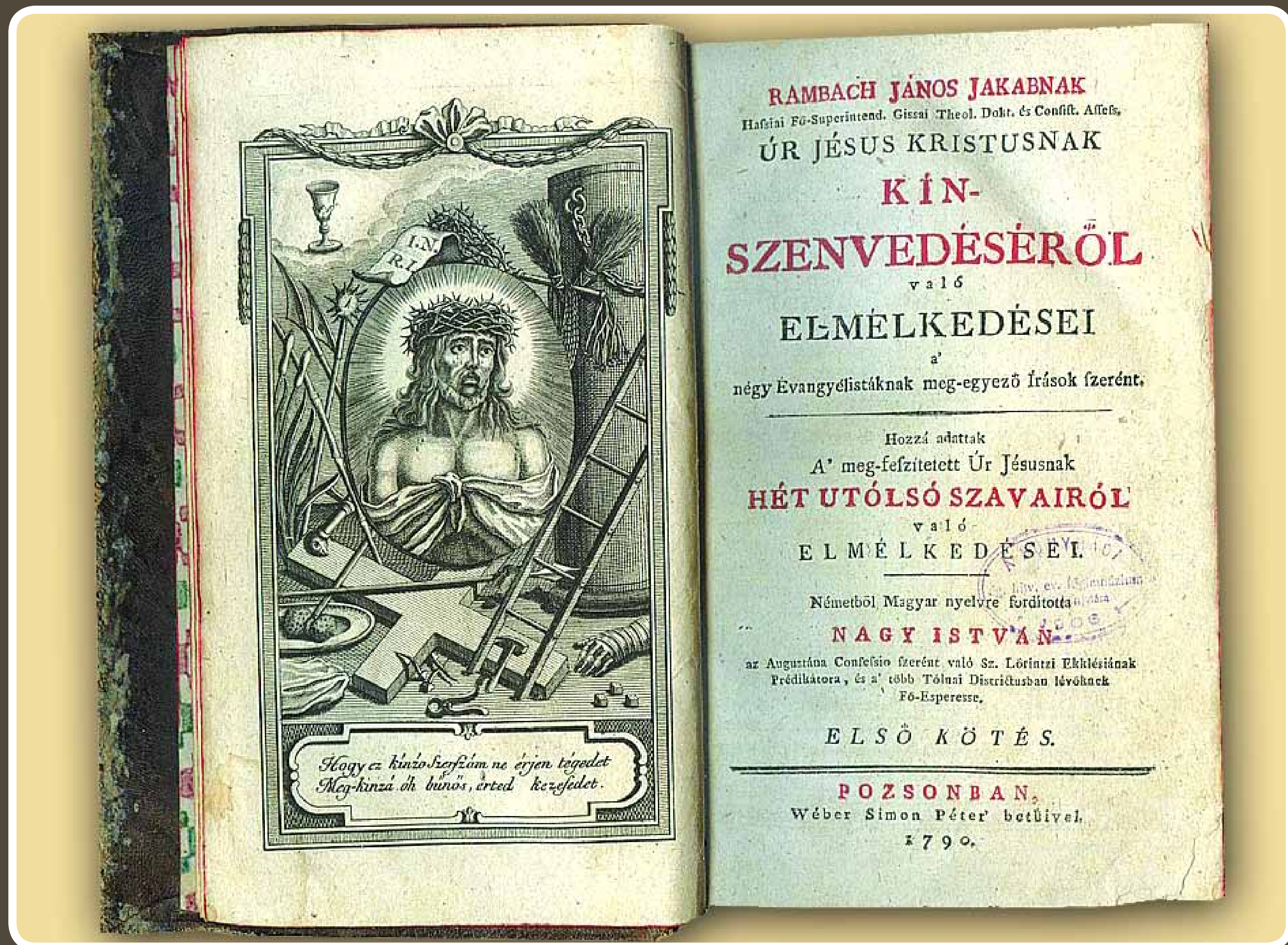

A sárszentlőrinci evangélikus templom

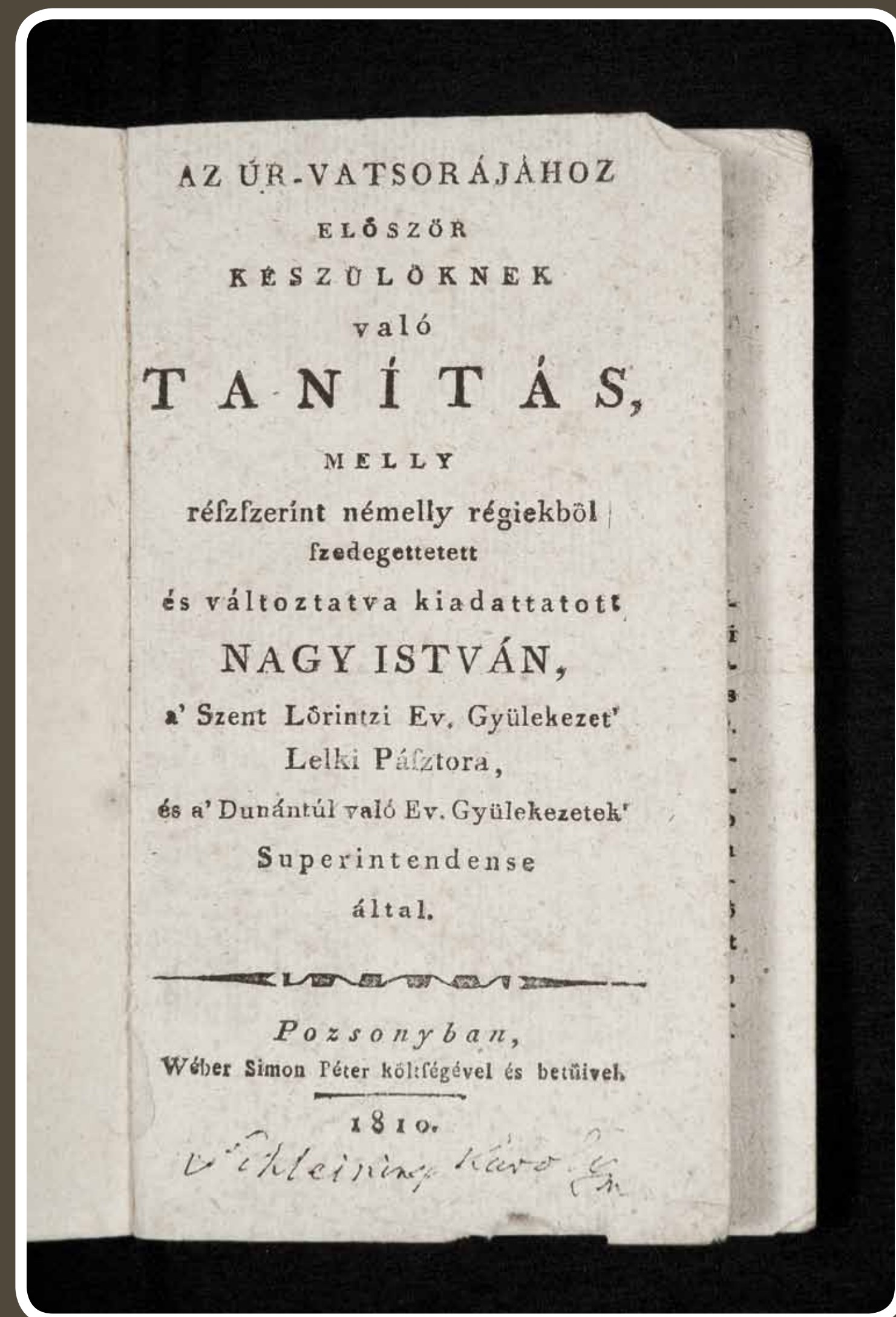
A sárszentlőrinci gyülekezet Nagy István szolgálata alatt vált országos jelentőségűvé. A templomépítés és a gimnázium megalapítása a következő évtizedekre regionális központtá tette Sárszentlőrincet. A mai templomot 1775-ben építtette Nagy István. A türelmi rendelet előtt fél évtizeddel kőtemplomot építeni erős hitre vallott. A templomba orgonát is készíttetett, amely akkor még csak a városokban volt általános. A három vármegyét magába foglaló Tolna-Baranya-Somogyi Egyházmegye gimnáziumát 1806-ban alapították Sárszentlőrincen. A gimnázium ekkor még latin tanítási nyelvű volt, Sárszentlőrincen főleg németül beszélő dél-dunántúli evangélikus fiatalok magyar környezetben a „hazai nyelvet” könnyebben el tudták sajátítani. A gimnázium 1870-től Bonyhádon működik.

Teológiai korszakok határán

„Nem egész katekizmus ez, nem foglal mindent magában, amit egy jó katekizmusban kereshetni; ellenben az Úr vacsorájához való készülésről, annak céljáról és hasznáról bővebben tanít ez, mint az egész katekizmus. És valami ezen könyvecskében foglaltatik, ha láttatik is az említett tárgytól eltávozni, mind oda céloz, hogy a Gyónásról és az Úr vacsorájáról való helyes értelmet, és ahhoz illendő Keresztényi jó indulatot gyermekeinkben megszerezze vagy erősítse.”

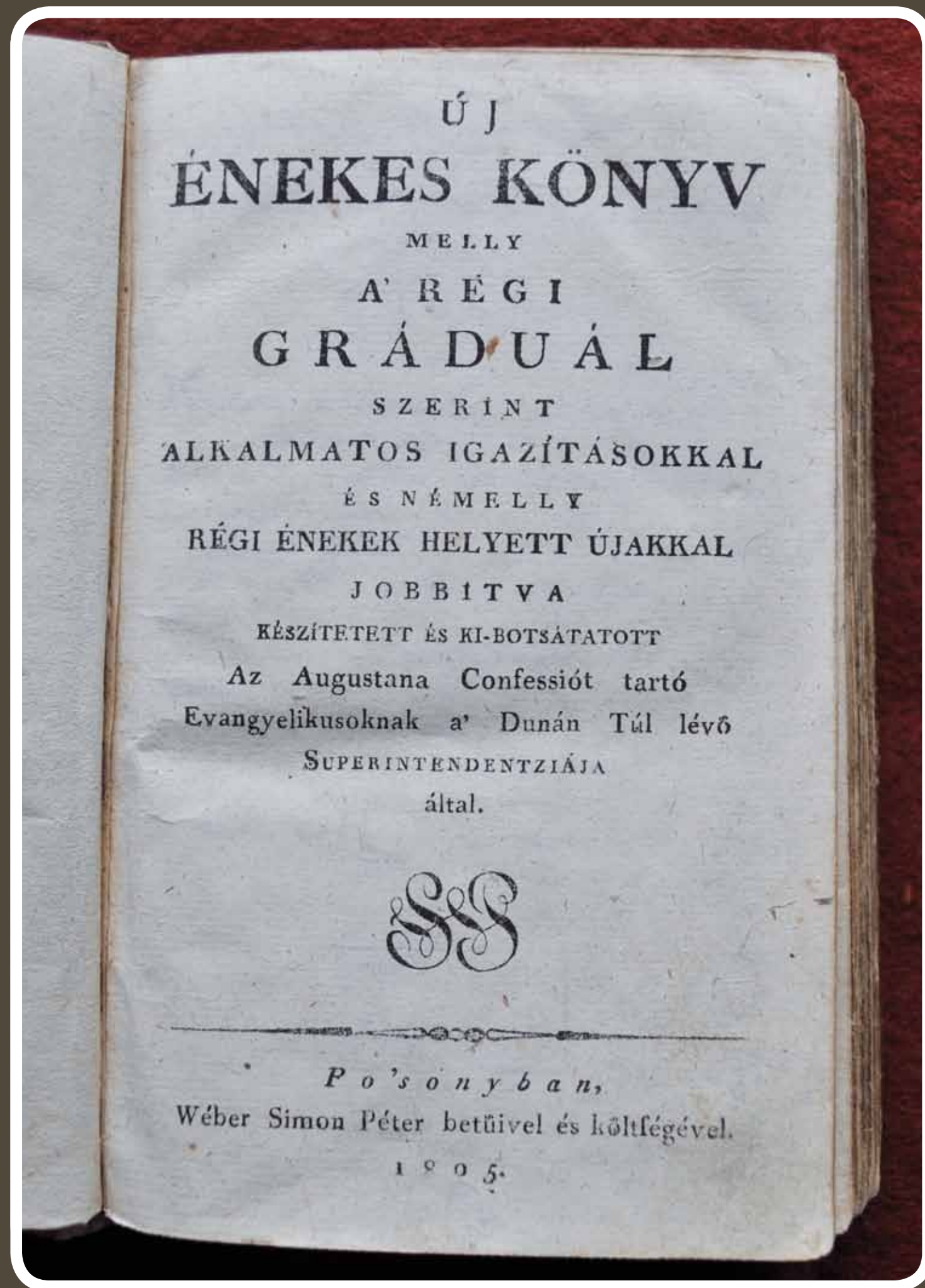
Rambach nagyheti elmélkedéseit Nagy István fordította magyarra. Pozsony, 1790

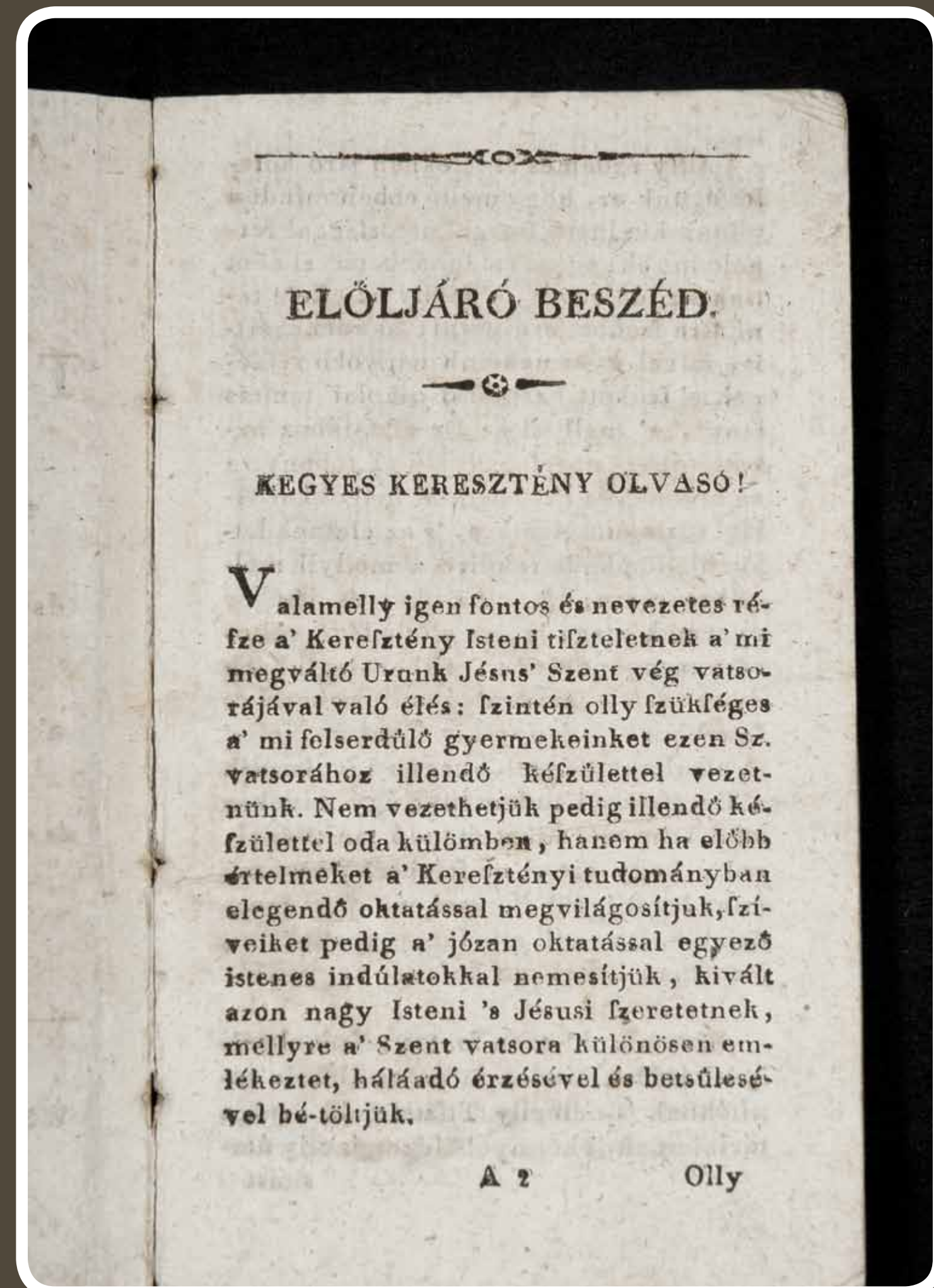
Nagy István konfirmációs kátéja. Pozsony, 1810

Johann Jakob Rambach (1693-1735) giesseni püspök, teológiai tanár és énekköltő

A dunántúli püspökség égíse alatt kiadott új énekeskönyv. Szerkesztette: Nagy István. Pozsony, 1805

A káté előljáró beszéde arról, miért is kell „a mi felszédülő gyermekeinket illendő készüllettel” az első úrvacsorához bocsátanunk.

Nagy Istvánt 1765-ben választották sárszentlőrinci lelkésznek. A gyülekezet alapító lelkésze Szeniczai Bárány György, a magyar pietizmus kiemelkedő lelkésze volt. Nagy István irodalmi munkássága folytatta a pietizmus hagyományait, de egyben az új korszak kihívásainak is igyekezett megfelelni. 1790-ben, saját költségén jelentette meg Johann Rambach német lelkész népszerű böjti elmélkedéseinek fordítását, hogy házi és istentiszteleti használatra is alkalmas könyvvel próbáljon meg segíteni a lelkészhiány okozta nehézségeken. Püspökké választása után írta meg konfirmációs kátéját. A konfirmáció bevezetése a 18. század közepén a pietisták működéséhez fűződik. Nagy István egyszerűen és érthetően megfogalmazott kátéja oly sikeres volt, hogy még 1927-es kiadását is ismerjük. 1805-ben új énekeskönyvet szerkesztett az egyházkerület számára. A graduál énekeit megőrző gyűjteményt új, a kornak megfelelő énekekkel egészítette ki.

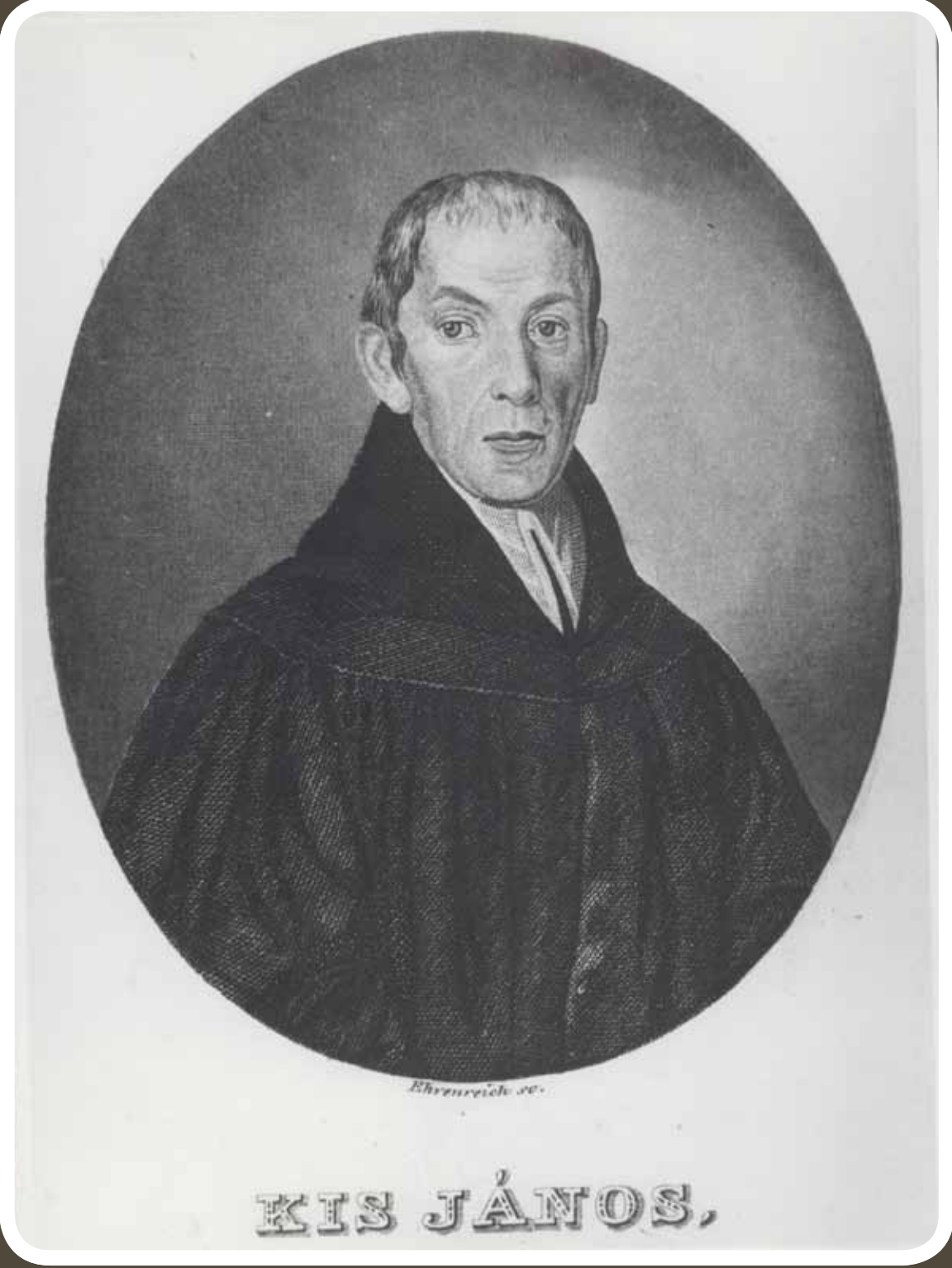

Az egyházkerület határán

„Tudod, én Istenem, mely igen irtóztam én ezen súlyos hivatalytól és nagy erőtlenségemet ismervén ily nagy öregségemben, mely sok kérések között vonogattam magamat attól. De minthogy majd csaknem erővel a felvállolásra kényszerítettem, a te kegyelmedben való bizodalomban felválloltam. Elhiszem, Uram, hogy azon a Te kegyelmed fon engem erőtlenségemben támogatni.”

A II. József császár (1780–1790) türelmi rendelete (1781) jelentősen megváltoztatta a protestáns felekezetűek jogait és életét. Egy évtized alatt mintegy négysszáz evangélikus gyülekezet alakult.

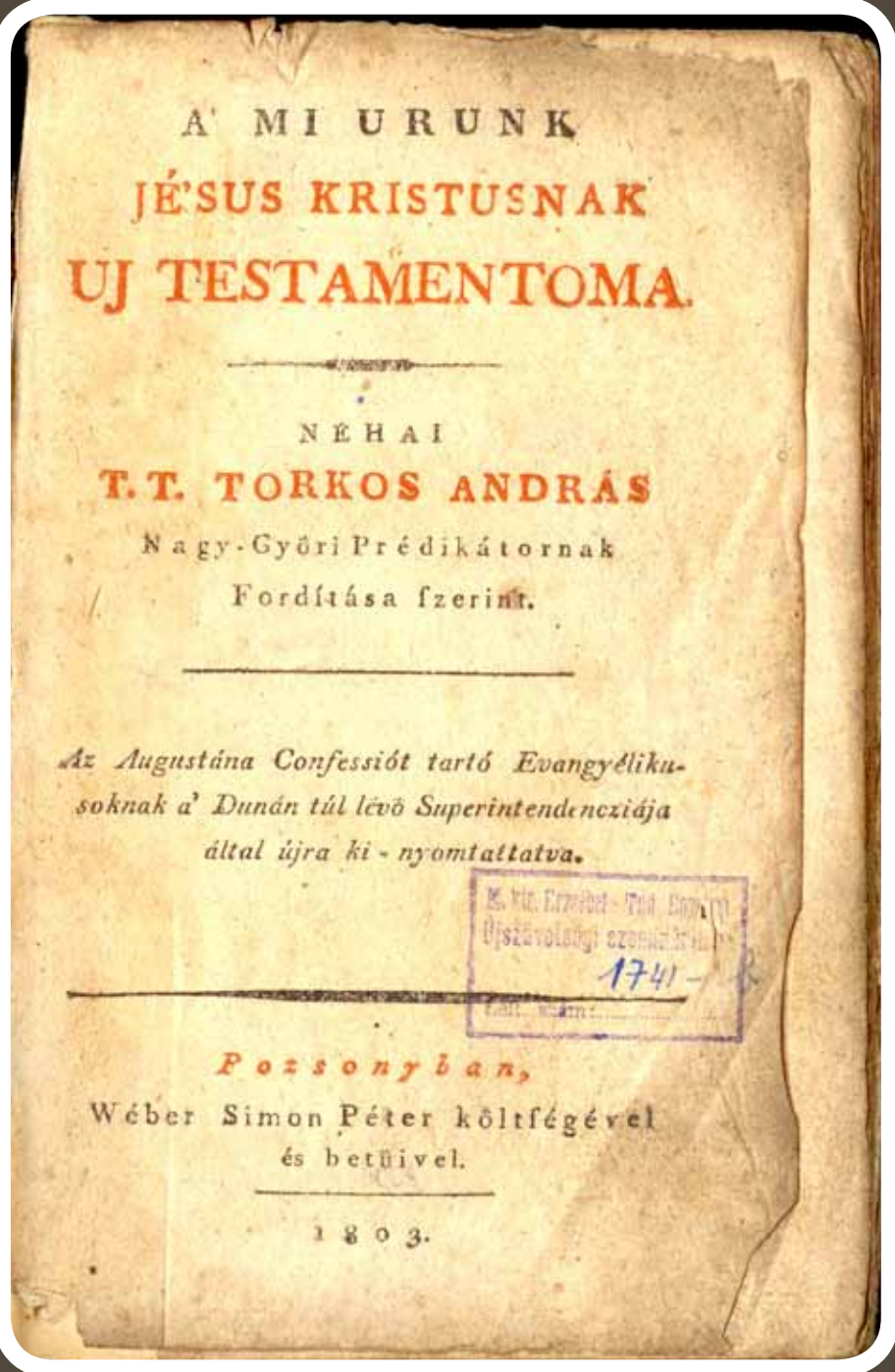
Nagy István utódja Kis János püspök, aki Sopronból vezette a dunántúli egyházkerületet

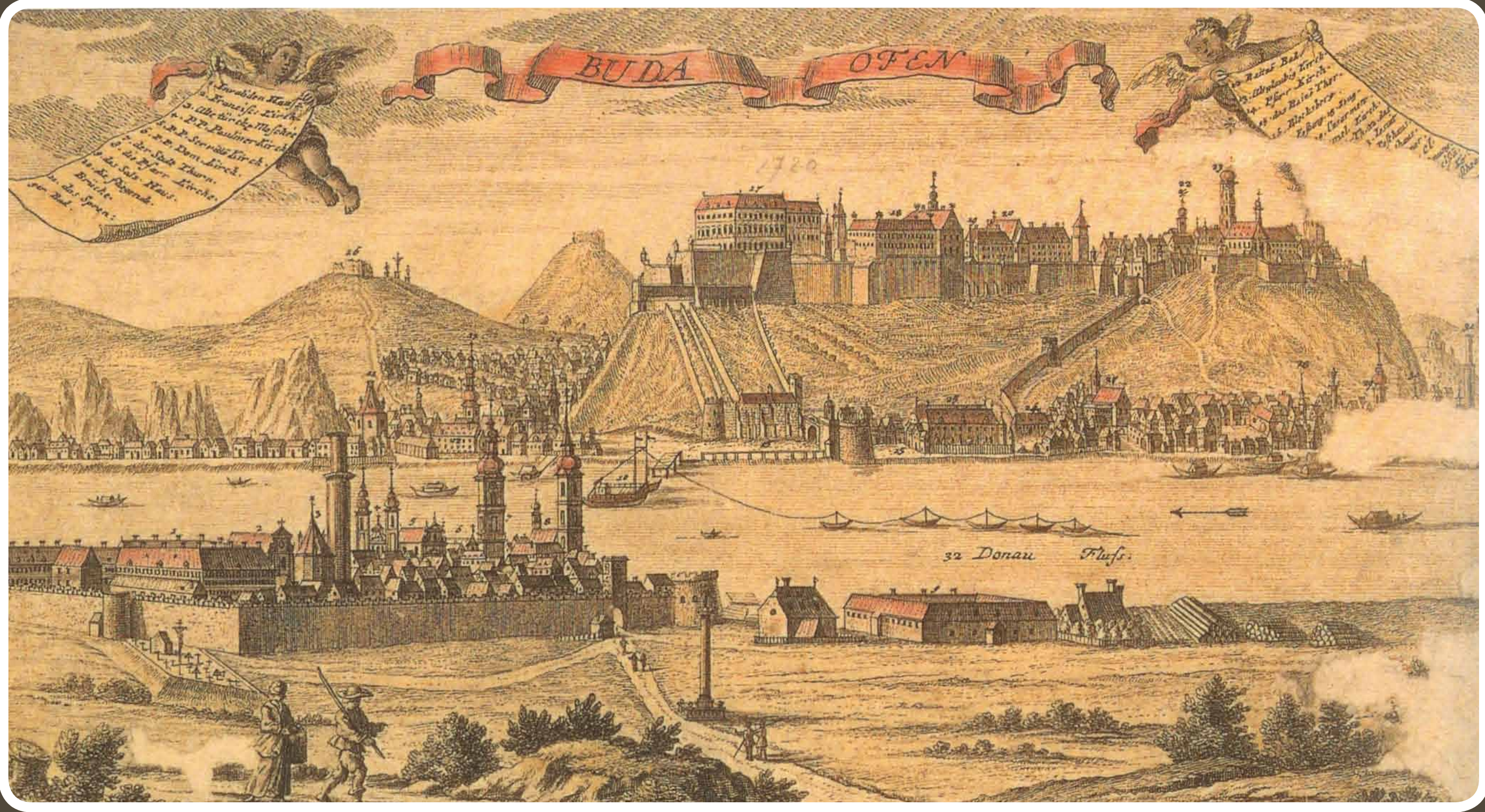
Az evangélikus egyházkerületek elhelyezkedése 1790-ben

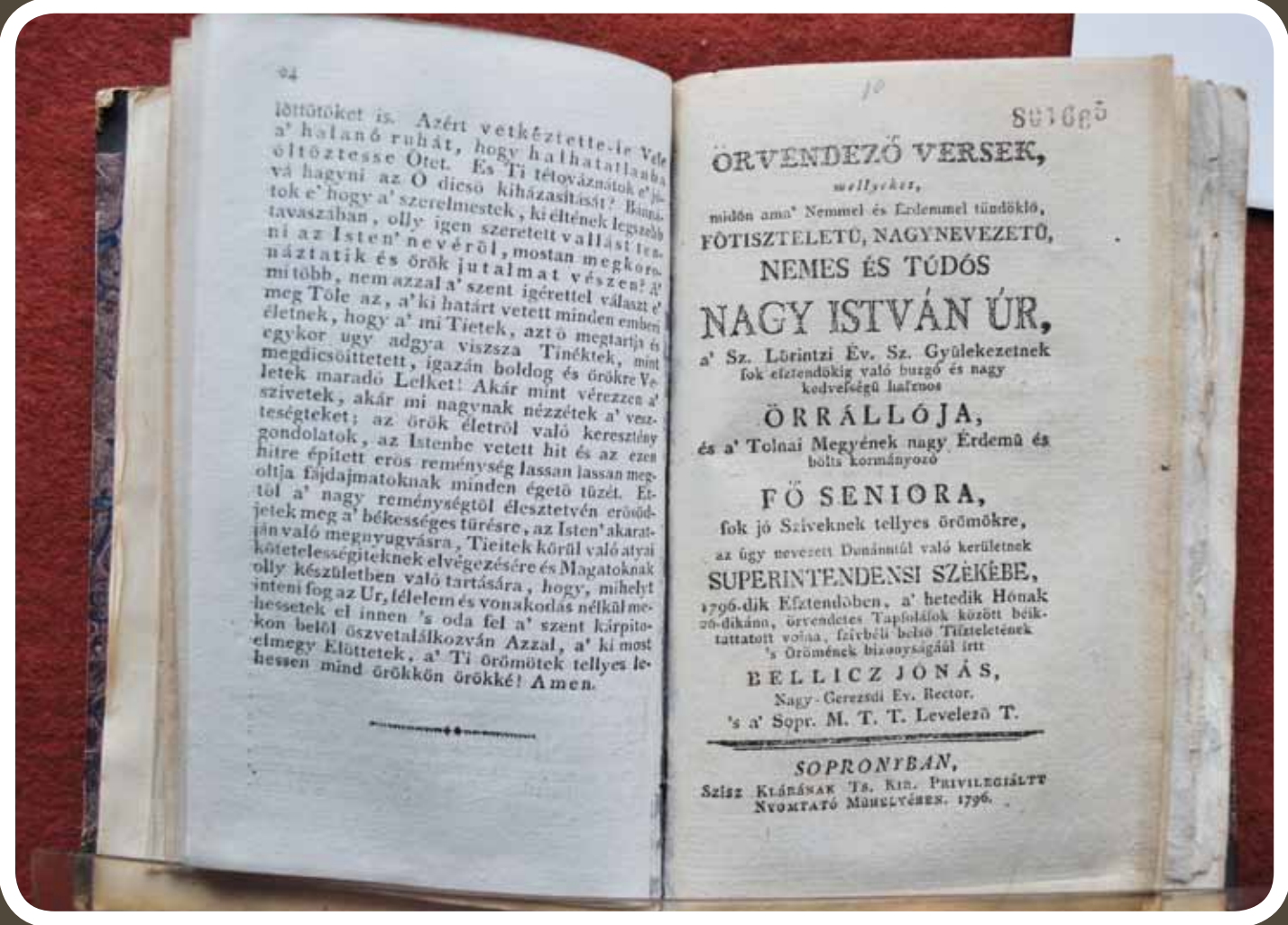
A pesti zsinat úrvacsoraszóztó tálja. Őn, 1791

A Torkos András fordította Újszövetség, amelynek második kiadását a dunántúli püspökség támogatta. Pozsony, 1803

Pest-Buda látképe a 18. században

Bellicz Jónás, nagygyeresdi tanár üdvözlő verse Nagy István püspökké szentelése alkalmából, 1796

Magyar férfiviseletek a 18. század második harmadából

A türelmi rendelet emlékmérén (1782) látható allegorikus ábrázolás szerint a császári hatalom szárnyai alatt békésen élnek együtt a felekezetek. Az érmén ábrázolt evangélikus, római katolikus és református lelkész „barátokként” szolgálhatják az Istent és a birodalom békességét.

Nagy Istvánt először 1786-ban választotta püspökévé a dunántúli egyházkerület, ám ekkor nem vállalta el a tisztséget, mert nem akart más, központi elhelyezkedésű gyülekezetbe átköltözni. Az egyházkerület küldötteként részt vett az 1791-es pesti zsinaton, ahol magyar öltözkéivel tűnt ki a Luther-kabátban járó lelkészek közül. 1796-ban ismét püspökkválasztásra került sor, ekkor – 68 esztendősen – már elfogadta a megbízást. Egyházkerülete gyülekezeteinek nagy részét személyesen látogatta meg canonica visitatiós körútja során. Az énekeskönyv bevezetésével vagy a városi gyülekezetek jogállásával kapcsolatos konfliktusokban közvetítő, békéltető szerepet töltött be. Püspöki szolgálatában újdonság volt a magyar nyelv előtérbe helyezése. Soproni látogatásakor az iskola diákja, Döbrentey Gábor (a Magyar Tudományos Akadémia későbbi alapító titkára) magyar nyelvű verssel köszöntötte. 1806-ban elrendelte az egyházkerületi jegyzőkönyvek magyar nyelven való vezetését – 36 évvel azelőtt, hogy az ország hivatalos nyelve lett a magyar. Halálával új korszak kezdődött az egyházkerületben. Ő volt a Dunántúl utolsó „falusi püspöke”, aki a világtól elzárt helyen, a kerület központjától távol gyakorolta hivatalát.